

Takács Tibor

„... álom lett az egész” Az 1956 utáni megtorlás módszertanához

Pest megye legtöbb községéhez hasonlóan 1956. október 28-ig Gyón községben sem került sor rendkívüli eseményre. A helyi tanácsi és pártvezetők ugyan fegyveres őrséget szerveztek a középületek (és saját maguk) védelmére, ám rendbontás nem történt. A közeli Sáriban és Tatárszentgyörgyön történt erőszakos események (gyűjtogatások, a tanácsháza berendezésének szétverése) hírére azonban helyi lakosok egy csoportja úgy látta, hogy a hasonlóak elkerülése végett lépni kell. A kezdeményezők között volt D. Szabó Károly 42 éves helyi földműves is.

D. Szabó Károly társaival 1956. október 28-án ment a tanácsházára, amikor ott már a tömeg a begyűjtési iratokat égette. A tanács vezetői közül egyedül jelenlévő Czeróczki Pál VB-elnökhelyettes egyetértésével egy felhívást tettek közé, amelyben aznap délutánra gyűlést hívtak össze a községi nemzeti bizottság és a nemzetőrség megválasztására. Délután meg is alakították az ideiglenes nemzeti bizottságot és a nemzetőrséget. Még aznap a járási székhelyre, Dabasra mentek fegyverért, amit a nemzetőrök között osztottak ki. A következő napokban a nemzeti bizottság intézte a község ügyeit, biztosította a közellátás zavartalanságát. A nemzetőrség örködött a falu biztonsága felett, őrizték a pékségeket, a malmot és minden fontosabb középületet. Intézkedtek a fegyverek összeszedéséről is, amely a községben elsősorban a pártfunkcionáriusok kezén lévő fegyvereket begyűjtését jelentette. Két államvédelmi tisztet is elfogtak, kihallgatták, majd a járási székhelyre, Dabasra kísérték őket.

A nemzeti bizottság elnöke Kalmár László tanító, volt községi jegyző lett, míg helyettesének D. Szabó Károlyt választották meg. Kalmár elsősorban az adminisztratív ügyeket intézte, míg „kifele” inkább D. Szabó képviselte a nemzeti bizottságot. Ő volt az, aki a község részéről küldöttként részt vett a járási nemzeti bizottságot megalakító gyűlésen, ahol fel is szólalt. Aktív szerepe folytán a lakosság őt tartotta a forradalmi szerv elsőszámú vezetőjének, sőt sokan azt hitték, hogy ténylegesen ő a nemzeti bizottság elnöke.

A november 4-i szovjet támadás hírére D. Szabó és a nemzeti bizottság nyugalomra szólította fel a gyóniakat. Nem is történt semmi atrocitás, pár nap múlva mégis szovjet harckocsik jelentek meg a faluban, élükön a járási párttitkárral, Biksza Miklóssal. A tankok azért érkeztek, hogy lefegyverezzék a nemzetőrséget, ami felesleges és otromba erőfitogtatás volt, hiszen pár tucat fegyver összeszedése nem indokolta ilyen erő „bevetését”. A szovjetek és Biksza látogatása tehát rossz hangulatot szült a településen, főleg azok után, hogy pár nap elteltével a közbiztonság védelme érdekében felsőbb engedéllyel újjá kellett szervezni a nemzetőrséget. November 10-én a korábbi (egyébként már október 23-a előtt elmozdított) tanácselnök, Olajkár Antal visszatért a pozíciójába, a VB elnökhelyettesi teendőit azonban D. Szabó Károly látta el. Megválasztására – még a forradalom alatt – törvényes körülmények között, a tanácstagok többségének szavazatával került sor, bár kétségtelen, hogy a választás jóváhagyása a járási tanács részéről elmaradt.

A forradalmi és nemzeti bizottságokat a Kádár-kormány a december 8-án kiadott 17/1956. (XII. 8.) Korm. sz. határozatával oszlatta fel. A rendelkezést azonban már a hivatalos kihirdetés előtt, december 5-én közölte a Népszabadság, az illetékesekkel pedig még korábban, december 4-én közölték annak tartalmát. Bobák Imre, a Dabasi járási tanács vezetésével megbízott VB-titkár ennek alapján szerkesztett egy leiratot, és Domián Ferencsel, a járási nemzeti bizottság volt elnökével, valamint alkalmanként a járási pártbizottság valamelyik vezetőjével együtt sorra járta a járáshoz tartozó községeket, hogy érvényt szerezzenek a kormány rendelkezésének, és visszahelyezzék tisztségükbe az október 23-a után leváltott tanácsi vezetőket.¹ Biksza Miklós ragaszkodott ahhoz, hogy Gyónra a járási pártbizottság részéről ő is velük tartson, pedig Bobákék, mivel tudtak a gyóniak Biksza-ellenes hangulatáról, igyekeztek őt lebeszélni erről, mindhiába. Gyón „nehéz” falu hírében állt, így ezt a községet utoljára hagyták, előre nem is értesítették a helyi tanácsot érkezésükről, sőt Bikszának is csak reggel

szóltak. Ez azt jelentette, hogy – bár várták a járási küldöttség érkezését – D. Szabó és a gyóni vezetők egyáltalán nem tudtak arról, hogy a járási küldöttség éppen december 10-én reggel érkezik a községbe.

A járási küldöttség és a helyiek – Olajkár Antal tanácselnök, D. Szabó Károly valamint a gyóni nemzeti bizottság elnöke, Kalmár László – a gyóni községi tanács épületében tanácskoztak. A helyi vezetők minden további nélkül tudomásul vették a nemzeti bizottság feloszlását, ám a faluban különösen népszerűtlen Czeróczy Pál volt VB-elnökhelyettes (és begyűjtési megbízott) és Tusák Miklósné volt VB-titkár visszahelyezése ellen valamennyien tiltakoztak. Egyedül Biksza Miklós ragaszkodott a személyükhöz, ám – állítólag – a megbeszélés végén ő is belement abba, hogy halasszák el a végső döntést nyugodtabb időkre.

Időközben egyre több helyi lakos gyülekezett a tanácsháza udvarán és a tanácskozás helyszíne melletti szobákban. Minden bizonnyal az épület előtt megálló két hivatali fekete személygépkocsi vonzotta a kíváncsiskodókat, akik között elterjedt a hír: azért jöttek ki a járástól, hogy D. Szabó Károlyt elvigyék. Néhány erőszakosabb falubeli a tanácskozás helyszínére is bement. Őket egy ideig még sikerült visszatartani, ám egyre többen lettek a szobában, hangoskodás, kiabálás, veszekedés támadt. A jelenlévő tagok sérelmeiket sorolták, melyeket elsősorban Bikszának címeztek. Tettlegességre is sor került, Harmincz István megragadta, és egyes szemtanúk szerint arcul is ütötte a párttitkárt. Valamennyi tanú egybehangzó vallomása szerint D. Szabó nyugalomra intette az embereket, mondván, Gyónon eddig semmi probléma nem volt, hát ne legyen ezek után sem. Ő és mások is biztosították Biksza Miklóst arról, hogy semmi bántódás nem éri, csak maradjon a teremben. Ennek ellenére a párttitkár elhagyta a szobát, és voltak, akik úgy látták, hogy már kifelé menet megtöltötte a nála lévő pisztolyt. A tanácsházán lévők közül többen utána rohantak, majd máshonnan is csatlakoztak hozzájuk.

Biksza menekülése során egy vagy két lövést adott le üldözőire (és lehet, hogy egy udvarba is belőtt), majd az őt utoléró Harmincz Istvánt közvetlen közletről mellkason lőtte, és súlyosan megsebesítette. Mindezzel tovább hergelte az oda érkező helyieket, akik – feltehetően egy-két tucat ember – miután utolérték, súlyosan bántalmazták, ütötték, verték, megrugdosták őt. Kis idő múlva a helyszínre érkezett Kövecses Ferenc volt agráregyetemi hallgató, volt politikai elítélt, aki a párttitkár saját fegyverével tarkón lőtte Bikszát. A gyilkosság után rendőri és karhatalmi erők, valamint szovjet katonai alakulatok érkeztek a községbe. Biksza Miklós meggyilkolásának ügyében már december 10-én megindult a vizsgálat, letartóztatatták a párttitkár bántalmazásában – feltehetően – részt vevő Balla Pált, Lakos Pált, Miloszerni Pált és Sziráki Mihályt.

Kövecses, D. Szabó és az üldözésben részt vevő Lakos János elszökött, és a kórházból való hazatérése után bujkált egy ideig Harmincz István is. Ez utóbbi április elején önként feladta magát az ügyészségen, míg a többiek előkerítésére nagy erőket mozgósított a megtorló apparátus. Lakos Jánost 1957. július elején ügynökök jelentései alapján találták meg, míg Kövecses Ferencről bebizonyosodott, hogy nyugatra szökött. A nyomozó hatóságok kezdetben D. Szabóról is azt feltételezték, hogy disszidált, április második felében azonban már olyan adatokkal rendelkeztek, hogy D. Szabó Károly a környékbeli erdőkben bujkál.² Amikor információkat szereztek arról, hogy itthon van, lépéseket tettek a kézre-kerítésére, de eredménytelenül, így ügyében a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztálya 1957. június 1-én körözési dossziét nyitott.³

D. Szabó Károly Biksza üldözésében nem vett részt, a lelövésénél sem volt jelen, csak jóval az események megtörténte után ment a gyilkosság helyszínére. Az első letartóztatások után mégis jobbnak látta, ha elbújik a rendőri szervek elől. Saját bevallása szerint azért bújt el, mert félt attól, hogy amennyiben beviszik, akkor a rendőrök nagyon megverik. Pár napig nappal az erdőben bujkált, éjszaka pedig otthon az istállóban, a szalmában aludt. Télen az erdőben dolgozott, majd saját földjén elvégezte a tavaszi munkákat. Volt, hogy napokig nem volt otthon, ilyenkor hol felesége nagyanyjánál, hol a Lakos Jánost is bújtató, neki kosztot és munkát adó Dormány Pálnál⁴ tartózkodott, vagy a már korábban letartóztatott Lakos Pál feleségének segített a mezőgazdasági munkákban. Ha otthonról nem tudott élelmet szerezni, a szomszédos Tatárszentgyörgyön vásárolt magának. Az embereket nem kerülte, ám ha lehetett, nem

beszél velük. Miután azonban a rendőrség a feleségét zaklatta, sőt el is vitte, nem mert dolgozni, az erdőben és a földeken bujkált, és a gabonakeresztekben aludt. Valószínűleg ekkoriban veszíthette el a személyi igazolványát is.⁵

Az alább közölt dokumentumokból kitűnik, hogy D. Szabót csupán az őt üldöző megtorló gépezet vesztette szem elől, hiszen rengeteg falubeli és környéken lakó személy látta, sőt beszélt is vele. A politikai rendőrség előli bujkálása éppen azért lehetett sikeres, mert sokan segítettek, szállást vagy élelmet biztosítottak neki. Ez egyértelműen a helyi közösség összetartó erejét, a forradalmat leverő hatalommal szembeni ellenállását, a hatalom által üldözött személy iránti általános szolidaritást mutatja. Ez a megállapítás még akkor is érvényes, ha tudjuk, hogy különböző okokból – általában persze azért, hogy magukat mentsek – sokan vállalták a besúgói szerepet is.

Az itt közölt iratok D. Szabó Károly elfogásának történetét az üldözők, azaz a rendőrség politikai nyomozó szerveinek a szemszögéből mutatják be, éppen ezért nem érdektelen megnézni, hogy mindezt az üldözött miként élte át. D. Szabó Károly elmondása szerint kb. egy hónappal elfogása előtt felkereste Lakos Pálnét, aki előadta, hogy ajánlottak neki valakit, aki tudna a férje, a Bicsza-üggyel kapcsolatban szintén letartóztatott (és később börtönbüntetésre ítélt) Lakos Pál ügyében segíteni a büntetés leszállítása érdekében. Lakosné azt mondta D. Szabónak, hogy ez az ember neki is tudna szerezni egy álnévre szóló személyi igazolványt, sőt az illetőt már el is irányította D. Szabó feleségéhez. Pár nap múlva D. Szabó Károlyné arról tájékoztatta a férjét, hogy valóban volt nála a magát Pista bácsinak nevező személy, és megegyeztek abban, hogy 1000 forintért szerez személyi igazolványt és munkakönyvet, és segít munkahelyet is találni D. Szabónak. D. Szabóné azt is elmondta, hogy kifejezetten Lakosné ajánlotta neki, hogy szerezzen a férjének hamis igazolványt.

Pár nap múlva a feleség egy régi igazolványból kiesett képet adott oda Pista bácsinak, de az nem volt szabályos, így D. Szabó másnap átgyalogolt a 20 km-re lévő Kunszentmiklósrá, és csináltatott egy új képet. Ezt egy levél kíséretében átadta a feleségének. A levélben óvatosságra intette Pista bácsit, nehogy a felesége bajba kerüljön, egyben azt is megírta, hogy legszívesebben egy tehenészetben helyezkedne el.⁶ Pár nap múlva a felesége elmondta, hogy találkozott Pista bácsival, aki ragaszkodik ahhoz, hogy személyesen D. Szabónak adja át a személyi igazolványt. D. Szabó Károly bizalmatlan volt, ezért nem ment bele hogy Budapesten legyen a találkozó, hanem a kunszentmiklósi vásártérhez ragaszkodott. Itt kézhez is kapta a személyi igazolványt, odaadta a még hiányzó 600 Ft-t, ám Pista bácsi közölte vele, hogy mindenképpen Budapestre kell menniük, mert a munkakönyv számát még be kell írni, és este utazhatnak is tovább Mosonmagyaróvárra, az új munkahelyre. A jelek szerint sikerült meggyőznie D. Szabót, és felszálltak a Budapestre közlekedő vonatra. Megérkezésük után a Keleti pályaudvar kijáratánál D. Szabó Károlyt őrizetbe vették.⁷

D. Szabó Károly nem tudhatott arról, hogy miután a nyílt nyomozás során nem sikerült őt elfogni, a rendőrség operatív eszközök, mindenekelőtt hálózati személyek, ügynökök munkájának igénybevételével folytatja a felkutatását. Nagy erőket mozgósítottak, az összefoglaló jelentés szerint 11 ügynököt szerveztek be, hogy figyeljék D. Szabót, aki nem tudhatott arról sem, hogy miután az ügynökök révén sem került rendőrkézre, a nyomozó szervek a helyzetnek megfelelő operatív kombinációt alkalmaztak az elfogásához, kihasználva azt, hogy elvesztette a személyi igazolványát. „Bujdosó” fedőnevű ügynököt megbízták azzal, hogy beszéljen D. Szabóval és a feleségével, mondja el nekik, hogy ismer egy Pista bácsi nevezetű embert, aki jó pénzéért tud személyi igazolványt és munkakönyvet szerezni.

D. Szabó Károly úgy gondolta, hogy a hamis iratok birtokában valahol munkába áll, és amennyiben továbbra is keresik, családotól nyugatra szökik. „Bujdosó” ügynök Pista bácsit, aki „Csanaki János” néven szintén ügynök volt, összeismertette D. Szabó feleségével, ezzel az ő szerepe az operatív játszmában be is fejeződött. „Csanaki” – az operatív szervek utasításának megfelelően – ragaszkodott ahhoz, hogy csak személyesen hajlandó átadni D. Szabónak az igazolványokat, ami megfelelő alkalmat biztosított az állambiztonsági szervek számára, hogy elfogják D. Szabót. Az akció – mint láttuk – sikerrel járt, és 1957. augusztus 17-én a Keleti pályaudvaron a rendőrök letartóztatták D. Szabó Károlyt.

Az operatív kombináció sikere azon múlt, hogy sikerült elaltatni D. Szabó Károly óvatosságát. A letartóztatásában írt önvallomásában mindenesetre számos jelét adta annak, hogy – utólag – több momentum is gyanús volt neki. Mikor Lakos Pálné először beszélt neki a segítőkész ismeretlenről, és ő óvatoskodott, Lakosné biztatta, hogy nem lesz semmi baj, és ő hajlandó pénzzel is segíteni őt. Önvallomásának ehhez a részhez D. Szabó utólag pár sort szúrt be: „Én kissé csodálkoztam hogy ő az én ügyem ennyire képviseli.” Hiszen, mint írja, sem ő, és tudomása szerint a felesége sem kérte Lakosnét semmi ilyesmire. Mikor a Kunszentmiklósról Budapestre menő vonatútról írt, megjegyezte: „Nekem az ügy nem tetszett.” Olyan ideges volt, hogy alig tudott útitársára figyelni, mint írja, teljesen meg volt keveredve. Gyanakvását jelzi, hogy azon gondolkodott, Soroksárnál leszáll és elmegy az édesanyjához. (Erről a momentumról „Csanaki” is beszámolt.) Pista bácsi azonban maradásra bírta, és egy vendéglőt ajánlott a Keletinél. „De csak álom lett az egész, mert mint a vonatról leszálltunk, néhány lépésre engem letartóztattak.” – írta D. Szabó Károly.⁸

A közölt iratokból is kitűnik, hogy a D. Szabó Károly elleni ítélet gyakorlatilag már a vizsgálat befejezése előtt, még a bujkálása alatt megszületett, méghozzá politikai döntés eredményeképpen. Biksa Miklós volt a legmagasabb szintű pártfunkcionárius, akit november 4-e után meggyilkoltak, következésképpen az ügy országos jelentőséget kapott. Kádár János a Pest megyei pártbizottság 1957. február 17-ei ülésén foglalkozott az esettel: „Mi a törvényes rend hívei vagyunk. De ha nincs meg a tettes, ki kellett volna menni abba a községbe, ahol megölték a Bikszát és elővenni azt a horthysta patkányt, azt a 10-et, amelyik ott a vezérkedést átvette, és úgy ellátni a bajukat, hogy az életbe[n] eszibe ne jusson a községben ilyet tenni.”⁹ Kádár szavairámutatnak, hogy a hatalom számára nem az ügy tisztázása és a tettesek megbüntetése volt a célja, hanem a szigorú megtorlás és elrettentés. A Biksa-gyilkossággal kapcsolatban 1957. március 8-án meghozott első ítélet Balla Pált és három társát 2 és fél évtől 7 évig terjedő börtönbüntetéssel sújtotta, másodfokon azonban október 22-én Ballát halálra ítélték, és két társának a büntetését is felemelték.¹⁰ Ugyanezen a napon hozott jogerős ítéletet a Legfelső Bíróság Harmincz István és társai ügyében is, amelyben (a Biksa által lelőtt!) Harmincz, valamint Lakos János szintén halálbüntetést kapott.¹¹ A halálos ítéletet mindhármukon 1957. október 25-én hajtották végre. (Kalmár Lászlót majdnem egy évvel később, 1958. szeptemberében ítélték négyévi börtönre.¹²)

D. Szabó Károly Biksa Miklós üldözésében és megverésében egyáltalán nem vett részt, sőt a helyszínen sem járt, ezért vele kapcsolatban a megtorlás azt igyekezett bizonyítani, hogy ő szervezte az embereket a tanácsházához, azaz Biksa meggyilkolását ő készítette elő és szervezte meg. Az nem számított, hogy – bár előbb-utóbb várható volt a járásiak látogatása – D. Szabó Károly nem tudott, nem is tudhatott arról, hogy a járási küldöttség éppen december 10-én fog Gyónra jönni, és azt sem, hogy Biksa Miklós is a küldöttség tagja lesz. Az sem nyomott semmit a latban, hogy D. Szabó egész magatartása arra irányult, hogy elkerüljék a súlyosabb atrocitásokat és tettegességet, és a tanácsházán nyugalomra intette az embereket. Következésként tagadása és kiállása miatt a bírósági tárgyalásra elfogása után csak 10 hónappal került sor. A korábbi két perben meghozott súlyos ítéletek, és a három végrehajtott kivégzés után D. Szabó sem számíthatott enyhe ítéletre: 1958. június 28-án a Pest Megyei Bíróság Major Miklósné elnöklete alatt álló népbírósági tanácsa első fokon népi demokratikus államrend megdöntésére irányuló szervezet vezetésének büntette miatt életfogytig tartó börtönbüntetésre ítélte.¹³ Másodfokon a Legfelső Bíróság Borbély János vezette népbírósági tanácsa ezt megváltoztatva D. Szabó Károlyt halálra ítélte. A halálos ítéletet 1959. január 14-én, a budapesti Markó utcai börtön udvarán hajtották végre. (A perben mind első, mind másodfokon – távollétében – halálra ítélték Kövecses Ferencet is.)

Az itt közölt dokumentumok D. Szabó Károly eredetileg K-588 számú körözési dossziéjában találhatóak, melynek a levéltári jelzete ÁBTL 3.1.5. O-9747. A szövegeket az eredetinek megfelelően teszem közzé, egyedül a nyilvánvaló elírásokat és a helyesírási hibákat javítottam. Az iratok a rajtuk jelzett titkos és szigorúan titkos minősítésüket elvesztették.

Dokumentumok:

1. Javaslat D. Szabó Károly körözési dossziéjának felállításáról, 1957. június 1.

BM Pestmegyei Rendőrfőkapitányság
Politikai Nyomozó Osztálya

Titkos!

Tárgy: Szabó Károly gyóni
lakosról körözési
dosszié felállítására

J a v a s l a t
B[uda]pest, 1957. június 1-én.

Az 1956. októberi ellenforradalom idején Gyón községben is létrejött a Nemzeti Bizottmány és a nemzetőrség. A nemzeti bizottmány vezetőjének megválasztották Szabó Károly (Ócsa, 1924. I. 18. a.: Barizs G. Margit¹⁴) Gyón, Vay u. 7. sz. alatti lakost.

Majd 1956. nov. 4-e után, amikor is az ellenforradalmi erőket a szovjet csapatok levették, visszahúzódnálra kényszerítették, Gyónon továbbra is fennállt az ellenforradalom által kinevezett és megválasztott nemzeti bizottmány és nemzetőrség. Mindezt látva a dabasi járási MSZMP Intézőbizottsága, Biksa Miklós elvtárs vezetésével hozzálátott a járás területén az ilyen góccok felszámolásának. A nemzetőrséget sikerült is felszámolni a szovjet elvtársak támogatásával, majd ezután Biksa elvtárs harmadmagával kiment Gyón községbe, hogy megszüntesse az ellenforradalom által választott nemzeti bizottmányt és a közigazgatás élére újra a községi tanácsot állítsa.

Azonban a nemzeti bizottmány elnöke, Szabó Károly, valamint a nemzetőrség parancsnoka, Harminc¹⁵ István és társai már okt. 30. és nov. 4-e között keresték Biksa elvtársat, őrizetbe akarták venni, azonban ezen idő alatt nem találták. Most amikor tudomást szereztek, hogy Biksa elvtárs megy ki a községbe a Nemzeti Bizottmányt leváltani, már előre megegyeztek abban, hogy Biksa elvtársat elintézik (meggyilkolják). Ezen elhatározásuk már előzőleg létrejött, amikor is Biksa elvtárs a szovjet elvtársak segítségével a nemzetőrséget feloszlatták [sic!]. Ugyanezen a napon még este összejöttek és megbeszélték, hogy valamilyen formában bosszút fognak állni Biksa elvtárson.

Ezen tervüket 1956. dec. 10-én végre is hajtották, amikor is Biksa elvtárs kint volt Gyón községben a nemzeti bizottmány feloszlátása céljából. Nevezettek a megbeszélés megzavarására előre felkészültek és amikor Biksa elvtársék tárgyalásokat folytattak a község vezetőivel, Szabó Károlyék tömeget toborozva maguk köré, benyomultak a helyiségbe és Harminc István vezetésével tetteleg bántalmazni kezdték Biksa elvtársat. Ki látva szorongatott helyzetét menekülni próbált, azonban üldözőbe vették, dulakodni kezdtek, majd fegyverét elvéve tarkón lötték.

A fenti cselekményben aktívan részt vett Szabó Károly, Harminc István, Lakos János és Kövecses nevezetű személyek. Azonban az igazságszolgáltatás elől Kövecses külföldre szökött, Harminc István[t] és Lakos Jánost őrizetbe vettük, Szabó Károly pedig illegalitásba vonult. Így Szabó Károly után ill. tartózkodási helyének felderítésére ügynöki nyomozást vezettünk be, melynek tervszerűbb levezetésére körözési dossziét nyitunk.

Fentiek alapján kérem a körözési dosszié megnyitásának engedélyezését.

Böszörményi Mihály
rny. szds.
alosztályvezető

Tóth István
rny. fhdgy.
operatív tiszt

Engedélyezem:
Havasi László
rny. őrgy.
osztályvezető

G: PE/r. írnok
Kész.: 1 péld.

[ÁBTL 3.1.5. O-9747. 9–10. Gépelt eredeti Böszörményi Mihály, Tóth István és Havasi László aláírásával.]

2. Jelentés D. Szabó Károlyról, 1957. június 13.

J E L E N T É S

Jelentem, hogy Szabó Károly gyóni lakos ellenforradalmár, körözés alatt álló személlyel kapcsolatban az alábbiakat állapítottam meg.

Zsíros András örkényi termelőszövetkezet elnöke elmondotta, hogy szerinte, ahogy ezt az emberek beszélgetéséből kivette, Szabó Károly tatárszentgyörgyi út esői¹⁶ részen lévő Lakos-tanyán is megfordulhat. Ő maga is látott napközben több férfi személyt a tanya körül dolgozni. Tehát feltehető, hogy úgy Szabó Károly, mint Lakos János körözés alatt álló személyek a tanyán időközönként megjelennek.

A Lakos-féle tanya a szentgyörgyi úton lévő lőtér sorompó környékén van. Zsíros András megígérte, hogy ő saját maga is igyekszik Szabó Károly hollétét felderíteni, a felderítésbe bevonja a tsz megbízható juhászát is, ki a lőtér területén legeltet, észrevételeit azonnal telefonon vagy személyesen azonnal jelenti.

Opoczki Istvánné Gyón, erdőalatti lakos Szabó Károlyval kapcsolatban elmondotta, hogy Szabó Károly két esetben április és május hóban, a pontos dátumot megmondani nem tudta, lánya erdőalatti úton lévő lakásába bezörgetett, hogy engedjék be a lakásba, de Szabó a lakásba bebocsátást nem kapott, így továbbment.

Továbbá elmondotta, hogy Szabó Károly szőlőföldje a háza mögött Gyón felé eső részen a negyedik szőlőterület az út felőli részen, koronatóvises bokros résszel van elkerítve.

Elmondotta Opoczkiné, kint a szőlőben ebédidő alatt az asszonyokkal összejöttek beszélgetni, mindjárt a Szabó Károly ügye hozódott fel. Az asszonyok felhozták, hogy miért nem fogják el a Szabót, mikor szabadon járkal, legtöbb esetben özv. Nyistryák Józsefné szül. Galacz Mária Vacsi út végén az öreg országútnál lévő tanyáján látták Szabót tartózkodni. Szabó Károlynak Visnyák Józsefné rokona, ugyanakkor Szabó Károly földterülete is a Visnyák-tanya közelében van.

A fentiekből következtetve feltehető, hogy Szabó Károly a gyóni lakásáról a szőlőföldjét érintve Visnyák-tanyára és a tanya környékén lévő földjére a vacsi úton közlekedik. Szükségesnek tartanám a vacsi út és a Visnyák-tanya környékének megfigyelését.

Ruppné Gyón, Vay Sándor utcai lakos elmondotta, IV. h[ó] 9-én vasárnap este felé Szabó Károly lakásán megjelent Fikó Lajos Gyón, Kálvin utcai lakos és Szabó lakásáról kerékpárral, és a kerékpáron egy megpakolt szatyorral távozott el. Megjegyezni kívánom, hogy Fikó Lajos Szabó Károly közeli rokona, tehát feltehető, hogy Szabó részére vitt ennivalót.

Dabas, 1957. június 13.

Tóth József
alhg.

[ÁBTL 3.1.5. O-9747. 31. Gépelt eredeti Tóth József aláírásával.]

3. A dabasi rendőrkapitányság jelentése D. Szabó Károlyról, 1957. június 19.

BM Pestmegyei Rendőrfőkapitányság
Dabasi Járási Kapitányság

J e l e n t é s

Dabas, 1957. jún. 19.

Jelentem, hogy f. hó 19-én megjelent a Dabasi kapitányságon Petrán János telepőr, Sári, Fő út 129. szám alatti lakos azzal, hogy tájékoztatásképpen Szabó Károly ügyében az alábbiakat adja elő:

Jún. hó 18-án az esti órákban kb. 20 h tájban a Sári községben lévő vendéglőben volt, amikor odament hozzá egy általa ismert személy (név szerint nem ismeri), aki bőrkereskedéssel foglalkozik, és közölte, hogy a Sári község határában jött Peszéradacsról, miközben Sári község határában a mánteleki részen egy fenyves mellett megállt pihenni ill. hogy az ennivalóját elfogyassza. Amikor leült az árokspartra, megjelent előtte egy általa ismeretlen személy és ennivalót kért tőle. Erre a bőrös közölte velem, hogy nekem is kevés van, de azért kb. felét neki adta ennivalóját az ismeretlen személynek [sic!]. Majd az ismeretlen személy kérte a bőröstől a kerékpárját azzal, hogy beszalad a legközelebbi tanyára (meg is említette a tanya nevét), és visszahozza a kerékpárját. A bőrös a kerékpárját nem adta oda, mivel nem ismerte a személyt. Mikor a kosztot elfogyasztotta a személy, a bőrös otthagya, mivel ő maga félt tőle.

Az az idő, mikor a bőrös találkozott a személlyel, kb. 18-19 óra lehetett. Ezután Sári községbe[n] betért az italtoltba és ott mondta el nekem, hogy mi történt útközben. Ezt azért mondta el nekem, mert engem ismert ill. bőrt szokott vásárolni tőlem. Elmondta, hogy az illető lehetett kb. 40 év körüli. A ruházatára már nem emlékezett. Mivel tájékozódva vagyok arról, hogy Szabó Károly gyóni lakos szökésben van és beszélgettem is az illető op. tiszttel ebben az ügyben, így az a gyanú merült fel bennem, hogy nem-e Szabó lehetett az a személy, aki ennivalót kért az említett bőröstől.

Juhász István
rny.

[ÁBTL 3.1.5. O-9747. 30. Gépelt eredeti, aláírás nélkül.]

4. „Csanaki János” fedőnevű ügynök jelentése, 1957. július 29.

(Másolat)

Budapest, 1957. július 29.

D. Szabó Károly földműves
sz.: 1924. jan. 18. Ócsa
A.: Maris Malvin
apja: Szabó István
Lak.: Gyón, Váji [sic!] S. u. 7. sz.

J e l e n t é s

Jelentem a következőket. Gyónra 1957. VII. 28-án de. 10 h[-kor] érkeztem. Lakosné, mielőtt a faluban [sic!] értem volna, motorkerékpárral utolért. Először Lakosnéhoz, azután az udvaron keresztül Szabónéhoz mentem. Szabóné egy igen rafinált, keveset beszélő asszony. Elmondotta, hogy szokott találkozni férjével, de jelenleg nem tudja, hogy hol van. Megállapodtunk szerdán reggel 7 órába[n]. Akkor a pesterzsébeti nagycsarnok főbejáratánál fogom várni, addig ő beszél a férjével, mert nem tudja, hogy

férjének mi a szándékai. Azt elárulta, hogy Jugoszlávia felé akar menni, ha készen lesznek a papírjai. Az igazolvány kiállítását igen pontosan írta elő, ill. rendelte meg, sokallta a 2.000 Ft[-t]. Egyezzerben alkudott meg. A kérése, hogy álnéven (Kovács) szerepeljen. Igen felhívta a figyelmem, hogy a ...¹⁷ hátul a könyvben szabályszerűen benne legyen. A legnagyobb súlyt a munkakönyv megszerzésére fordította.

Én lebeszéltem a jugoszláv útról, inkább az osztrák határt mondtam, és vállaltam esetleg 10.000 Ft[-ért] segítségét. Ha itt akar maradni, a Sz[ent]endrei erdőszethez fogom munkára ajánlani.

Először beszélnem kell veled, ettől tettem függővé a további intézkedéseimet.

Ez az asszony igen óvatos és hallgató, kevésbeszédű zsugori paraszt. Éles, gyors gondolkodású, figyelmes, értelmes nő.

A legkisebb dolgokra is felfigyel. Véleménye szerint *őt jelenleg nem figyelik.*

Véleményem: A nővel foglalkoznom kell, a bizalmát még jobban kell felkeltenem.

Az igazolványt szerdán el kell készíteni – bélyeg nélkül –, hogy megmutassam, hogy már intézkedtem – részben. Elővigyázatosságból kérem az intézkedést, hogy esetleg szerdán férjét odarendelte Erzsébetre, mert megmondottam, hogy neki nem tanácsos egy idegen ...¹⁸ férfi igazolványt piacon magával hordani.

És nagyon fontos, hogy én beszéljek férjével *kitanítás végett.* Ezt meg is ette, és ilyen értelemben váltunk el. Az én javaslatom az volt, hogy jobb a fővárosban a bujkálás, mint a tanyákon.

„Csanaki János” sk.

[ÁBTL 3.1.5. O-9747. 32. Gépelt egykorú másolat, aláírás nélkül.]

5. „Bujdosó” fedőnevű ügynök jelentése, 1957. július 30.

BM Pestmegyei Rendőrfőkapitányság
Dabasi Járási Kapitányság
Politikai Nyomozó Kirendeltség

„Szigorúan titkos”
Különösen fontos.

Adta: „Bujdosó”
Vette: Espár Ferenc r. törm.
Idő: 1957. július 29-én 22. 30

J e l e n t é s

Dabas, 1957. júl. 30.

Jelentem, hogy „Bujdosó” fn. ügynök 1957. július 29-én este szóban az alábbiakat jelentette:

1957. július 29-én kb. 0,3 h-kor lakásomon Szabó Károly felkeresett. Miután beengedtem lakásomra, közölte, hogy bent nem lehet tartózkodni, inkább menjünk ki és ott beszélgessünk, hozzak magammal pokrócot és vegyek sötét ruhát magamra. Én a kérésnek eleget tettem, ami után kivonultunk a tanyáról az erdő felé vezető úton. Mikor az erdő felé értünk, Szabó mondta, hogy az erdőbe ne menjünk, hátha ott tartózkodik valaki, így az erdő melletti búzatarlóra mentünk, és a búzacsomók között folytattunk kb. másfél órás beszélgetést.

Szabó beszélgetését azzal kezdte, hogy olyan értesülései vannak, hogy az utóbbi időben nem nagyon keresik, mindenestre ha elfogják, egypár emberre olyan vallomást tesz, akiket vele együtt ill. vallomása alapján le fognak tartóztatni, többek között hivatkozott

Czeróczi Pál Gyón község tanácselnökére is. Továbbiakban elmondja még, hogy amennyiben a személyi igazolvány rendbe[n] volna, azt érvényesíttetni tudná, vagy új személyi igazolványt tudna szerezni, elhagyná ezt a területet, vagy legjobb esetben külföldre távozna. Ezek után Bujdosó közölte vele, hogy valószínű személyi igazolvány kérdése, annak megszerzése sikerülni fog, mert ő is lehetőség szerint megtesz mindent, hogy ebben a kérdésben segítse.

Bujdosó elmondta azt is, hogy ebben az ügyben már Budapesten intézkedett, ahol ráakadt egy régi ismerősére, aki jelenleg jó beosztásban van, és valószínű, hogy tud személyi igazolványt szerezni. A budapesti emberrel való beszélgetés alapján úgy tudom, volt is lent ebben az ügyben tárgyalni Szabó feleségével, amit ugyancsak közölt Bujdosó Szabóval. Bujdosó elmondása szerint Szabó teljesen egyetértett Bujdosó segítségével, ill. azzal, hogy részére személyi igazolvány kérdését rendezzék, éppen ezért egy találkozót beszéltek meg, amit 1957. aug. 4-én éjfél után, vagyis 5-én hajnali órákra terveztek, hogy ezen a találkozón Bujdosó tájékoztatja Szabót személyi igazolvány megszerzésének eredményéről.

Ügynökünk érdeklődött, hogy jelenleg hol tartózkodik, azonban erre konkrét választ nem adott. Szabó elmondja, hogy egy helyen nem sokat tartózkodik, most jelenleg Tatárszentgyörgyre távozik. Az ügynök elmondása szerint fegyver nem volt nála. [...]¹⁹

Bujdosó közölte azt, hogy vasárnap, azaz 28-án megjelent Budapestről Szabónénál az a bizonyos Pista bácsi, aki Szabó személyi igazolvány ügyében fog intézkedni. Elmondása szerint hosszabb ideig beszélgetett Szabóné és a „Pista bácsi”. A „Pista bácsit” ügynökünk kísérelte ki az állomásra miután Szabóné és közte lefolyt beszélgetésének vége lett. Miután kikísérte, ügynökünk visszatért lakására, ahol őt Szabóné felkereste. Szabóné érdeklődött ügynökünktől, hogy az a Pista bácsi mennyire megbízható, „nem akarja-e átverni mindkettőjüket”. Ügynökünk erre Szabónéval közölte, egészen nyugodtan megbízhat benne, ő ismeri jól, és ebben az ügyben biztosan segít, mert ő is a régi rendszer embere stb. Ezek után Szabóné megnyugodott. Ennek ellenére bizonyos fokú ill. nagy konspiráció mutatkozik Szabóné részéről, mivel a Pista bácsi és közötte lefolyt beszélgetésről ügynökünket nem tájékoztatta, ugyanis míg ügynökünk Pista bácsit az állomásra kikísérte, egymás közt bizalmas beszélgetés folyt le, amikor Pista bácsi elmondta, hogy Szabónéval egy budapesti beszélgetést beszéltek meg (a pestszenterzsébeti vásárcsarnokban), ahol Pista bácsi közölni fogja az általa tett intézkedéseket. Pista bácsi azt elmondta, hogy Szabóné közölte vele, hogy jelenleg a férje tartózkodási helyéről nem tud, de fel fogja venni vele a kapcsolatot. Szabóné ügynökünkkel közölte, hogy a pénz nem számít.

„Bujdosó”

Kiértékelés:

Az ügynök jelentéséből kitűnik, hogy a feladatát jól hajtotta végre, ill. az általunk tervezett kombináció sikerülni fog.

Az eddigi magatartásából azt tapasztaljuk, hogy munkája során dekonspirációt nem követett el. [...]²⁰ Találkozás alkalmával meg lett nyugtatva és kioktatva arra vonatkozóan, hogy legyen egészen nyugodt, mi mindent ki fogunk dolgozni, ill. az ő személye nem lesz veszélyeztetve. Kioktattuk olyan irányban is, és már az előző kioktatás alapján ügynökünk felhívta Szabó figyelmét, annak ellenére, hogy nem igen keresik most, sose tudjuk, mikor ütközik bele a nyomozókba, éppen ezért még jobban kell vigyázni. A találkozó ill. kioktatás után ügynökünk a találkozóról megnyugodva távozott el.

Megjegyzés:

Mivel egy új helyzet állott elő, vagyis ügynökünk és Szabó között kapcsolat jött létre, ennek megfelelően megbeszélést folytatunk a megyei főkapitánysággal, és amiben szükséges, új intézkedéseket vezetünk be. Lehetséges lesz az, hogy ügynökünk és Szabó

között megbeszélte találkozó ideje közben előkészítjük azt, hogy a mi terveink szerint ügynökünk Szabót oda vezesse, ahova mi akarjuk.

Tehát az ügynök feladata:

Az ügynök feladatul kapta, hogy figyelje Szabóné magatartását, hogy nem tapasztal-e valami változást magatartása körében a Pista bácsival való kapcsolattartás létrejötte után. Igyekezzen azon, hogy megtudja, Szabóné felvette-e a kapcsolatot férjével. Feladatul kapta, hogy a legközelebbi találkozó időpontjáig vegye fel Szabónéval a kapcsolatot, és közölje vele, hogy férjével találkozott, és hosszabban elbeszélgetett vele. Ügynökünk meg fogja erősíteni Szabóné előtt férjének személyi igazolvány problémáját, ami által jobban előidézzük Szabóné érdeklődését az ügyben. Egyben elérjük azt, hogy ügynökünk és Szabóné között a bizalom még mélyebb lesz.

A legközelebbi találkozó 1957. aug. 2-án 22. 30-kor lesz megtartva az általunk megbeszélte helyen.

Juhász István r. hdgy.

Espár Ferenc r. törm.

[ÁBTL 3.1.5. O-9747. 33–34. Gépelt eredeti Juhász István és Espár Ferenc aláírásával.]

6. „Bujdosó” fedőnevű ügynök jelentése, 1957. augusztus 7.

BM Pestmegyei Rendőrfőkapitányság
Dabasi Járási Kapitányság
Politikai Kirendeltség

„Szigorúan titkos”

Adta: Bujdosó
Vette: Espár Ferenc r. törm.
Idő: 1957. aug. 6-án

J e l e n t é s

Dabas, 1957. VIII. 7.

Jelentem, hogy 1957. VIII. 6-án Bujdosó fedőnevű ügynökünk szóban az alábbiakat jelentette:

Az ügynök elmondása szerint legutolsó ill. az utolsó előtti találkozó között Szabónéval csak 6-án reggel találkozott.

A találkozó alkalmával Szabóné elmondta, hogy férjével nem találkozott az elmúlt hét folyamán és a korábbi jelentés szerint sem találkozott vele. 1957. VIII. 4-én férjének ebédet küldött. Azt, hogy kivel küldte el, nem nevezte meg, hanem a beszélgetés későbbi részén elmondta, hogy volt Havasi Andráséknál, Sinkó Páléknál, valamint édesanyjánál.

A továbbiakban elmondta Szabóné, hogy 10-én fog találkozni Pista bácsival a pesterzsébeti vásárcsarnokba[n], mikor át fogja adni a személyi igazolványhoz szükséges fényképeket. Ugyanis az előző fényképet Pista bácsi visszaadta azzal, hogy az nem jó.

Szabóné elmondja, hogy péntekig a fényképeket férje neki el fogja juttatni, hogy a szombati találkozóra azokat elvihesse.

Elmondja még azt is Szabóné, hogy nem ő tartja közvetlen a kapcsolatot férjével, mert őt hátha lefigyelik. A személyi igazolvány ügyben férjével más személyen keresztül tartja a kapcsolatot, ennek a személynek a nevét azonban ügynökünkkel nem közölte. Tehát elmondta, hogy ha kész lesz a személyi igazolvány, akkor a Pista bácsit össze fogja hozni férjével, és erről a területről más területre fog elmenni és munkába helyezkedik el pár hónapig. Amennyiben ezen idő alatt is keresni fogják, akkor foglalkozik disszidálási szándékkal, úgy hogy a családját is viszi magával. Ezzel kapcsolatban Szabóné elmondja, hogy ő nem hajlandó ill. nem akarja a vagyonát itt hagyni.

Szabóné még azt is elmondta, hogy azt beszélnek a faluban, hogy férje erdész ruhában és női ruhában jár, de ez nem igaz – azt mondja Szabóné –, de ha már ezzel foglalkoznak, ő ennek csak örül, mert ezzel is félrevezetik a hatóságokat. Itt a beszélgetés megszakadt, mivel Szabóné édesanyja jött.

Az ügynökünk Szabónéhoz kb. egy fél óra múlva visszatért, amikor még Szabóné édesanyja ott volt, és így a beszélgetést tovább nem folytatták, és ügynökünk végleg eltávozott.

Ügynökünk elmondja, hogy kint a határban találkozott Maczkó Mihálynéval (az egyik mezőőr felesége), aki elmondta, úgy tudja, hogy Szabó kint a Peszéreken, a nagy erdőben lévő szovjet bunkerokban tartózkodik. Maczkóné azt nem mondta el, hogy kitől hallotta a fenti kijelentését annak ellenére, hogy ügynökünk ezt kérdezte tőle.

A találkozó alkalmával ügynökünk feltételezi, hogy Maczkó Mihályné a fenti értesüléseit Sinkó Páltól szerezhetette, mivel rokonságban vannak egymással, és valószínű, hogy Szabó ügyét meg szokták tárgyalni.

„Bujdosó”

Kiértékelés:

Az ügynök jelentésében foglalkozik Havasi Andrással, akiről olyan feltételezéseink vannak, hogy Szabóné megbízásából ő tartja férjével a kapcsolatot. Foglalkozik még Sinkó Pállal is, akiről már előzőleg is jelentett, hogy egy időben együtt kaszált Szabóval, valamint élelmet is hordott neki. Foglalkozik még Maczkó Mihálynéval, aki szoros kapcsolatban áll Sinkó Pálékkal. Az eddigi adatok alapján újabb következtetéseink vannak, hogy Sinkó és Havasi jelenleg is tartják Szabóval a kapcsolatot, és Maczkóné, aki ezekhez jár, fenti értesüléseit tőlük szerezte.

Megjegyzés:

Sinkó Pál és Havasi Andrásról már ügynökünk előzőleg előbb is jelentett, akiket úgy jelölt meg, mint Szabóék bizalmasait. Ugyanerről Ravasz fedőnevű ügynökünk is már régebben jelentett, aki ugyancsak hasonlóképpen foglalkozott a fentiekkel.

Az ügynök a találkozáson elmondja, hogy olyan feltételezéseink vannak, hogy a személyi igazolvány ügy közvetítésében Havasi András játszik közre. Ezt abból feltételezi, hogy Havasi nemcsak az októberi események alatt, hanem már azelőtt is szoros kapcsolatban állt Szabóékkal. Ezt megerősíti azzal, hogy Szabóné elmondta, hogy jelenleg is tartja a kapcsolatot Havasiékkal.

Az ügynök feladata:

Az ügynök feladatul kapta, tudja meg, hol vannak a szovjet tüzelőállások ill. bunkerok, ahol a feltételezés szerint Szabó tartózkodik, erről igyekezzen lehetőleg pontos adatokat szerezni, valamint lerajzolni azokat. Vegye fel a kapcsolatot Sinkó Pállal, de főleg Maczkó Mihálynéval, és ha alkalma lesz, Havasi Andrással is.

Az ügynök magatartási vonala:

Ki lett oktatva arra, hogy ne hagyja feltűnően érdeklődjön Szabó ügye iránt, mert gyanúba kerülhet a feltűnő érdeklődéssel. Fejezze ki sajnálkozását Szabóval kapcsolatban, és úgy tüntesse fel saját személyét, mint aki teljes készséggel segíteni akar Szabónak.

Juhász István r. hdgy.

Espár Ferenc r. törm.

[ÁBTL 3.1.5. O-9747. 11–12. Gépelt eredeti Juhász István és Espár Ferenc aláírásával.]

7. „Bujdosó” fedőnevű ügynök jelentése, 1957. augusztus 13.

BM Pestmegyei Rendőrfőkapitányság
Dabasi Járási Rendőrkapitánysága

„Szigorúan titkos”

adta: „Bujdosó”
vette: Espár Ferenc r. törm.
idő: 1957. augusztus 12.

J e l e n t é s
Dabas, 1957. augusztus 13.

Az ügynök a találkozó alkalmával szóban az alábbiakat jelentette:

Szabónéval való beszélgetése folyamán Szabóné elmondta, hogy szerdán találkozik Budapesten „Pista bácsival”. A találkozás pontos helyét nem jelölte meg. Szabóné elmondja, hogy ezen a találkozón beszél meg a személyi igazolvány átadásának, illetve átvételének pontos helyét és idejét. Elmondja továbbá, hogy ez azért is válik sürgősen szükségessé, mert Szabó azt a kijelentést tette, hogy amennyiben a legrövidebb időn belül nem kapja meg az új személyi igazolványát, akkor jelentkezik az illetékes rendőrségen.

Az ügynök elmondja, hogy felvette a kapcsolatot Sinkó Pállal, aki úgy nyilatkozott, hogy az utóbbi időben nem látta és nem is találkozott Szabóval. Havasi Andrással az ügynök a kapcsolatot még nem tudta felvenni.

„Bujdosó”

Kiértékelés: Az ügynök jelentésében foglalkozik Szabó Károlynéval, valamint Sinkó Pál személyével. Ugyanis a fenti információt, a fenti értesítéseket tőlük szerezte az ügynök. A jelentésből kitűnik, hogy Szabó a személyi igazolvány kérdéséről várja a további jövőjét.

Megjegyzés: Az ügynök a feladatát nem hajtotta végre 100%-osan, arra hivatkozik, hogy nem volt ideje felvenni a kapcsolatot a megadott személyekkel. Megígérte, hogy a legközelebbi találkozóra, amely 16-án lesz megtartva, felveszi velük a kapcsolatot. Az ügynök ki lett oktatva arra, hogy ezután kézzel írott jelentést hozzon a találkozóra. A jelentést részletesen írja meg, kivel, hol és mit beszélt meg stb.

Feladata: Az ügynök feladatul kapta, hogy legközelebbi találkozóra jelentsen Havasi András személyéről, továbbá Sinkó Pállal is vegye fel a kapcsolatot és beszélgessen el Szabó Károlynéval is. Fejezze ki sajnálkozását a fenti személyek előtt és úgy tüntesse fel személyét, mint aki 100%-ig együtt érez vele. Szabónétól ne sokat érdeklődjön az iránt, hogy milyen intézkedéseket tett Szabóné a „Pista bácsival” a személyi igazolvány ügyében, mert könnyen gyanússá válhat.

(Juhász István rny. hdgy.)

[ÁBTL 3.1.5. O-9747. 18. Gépelt eredeti Juhász István aláírásával.]

8. „Csanaki János” fedőnevű ügynök jelentése, 1957. augusztus 13.

BM Pestmegyei Rendőrfőkapitányság

Szigorúan titkos!

Politikai Nyomozó Osztálya
II. alosztály

Adta: „Csanaki”
Vette: Tóth István rny. fhdgy.
Idő: 1957. augusztus 12.

H á l ó z a t i j e l e n t é s
Budapest, 1957. augusztus 13-án.

Jelentem, hogy 1957. augusztus 10-én 1,45 órakor találkoztam Szabónéval. Elhozta férje fényképét és egy idecsatolt levelet, melyet állítólag férje írt nekem. Kívánsága az, hogy minél hamarabb helyezzem el valahová juhászatba vagy tehenészetbe. A legközelebbi találkozóom Szabónéval 1957. augusztus 14-én szerdán reggel 7 órakor az erzsébeti piacon. Akkorra kéri az igazolványt és visszakéri az előzőleg ideadott fényképet, meg a jelenleg idecsatolt levelet. A levelet azonnal kérte Szabóné, hogy olvassam el, és adjam vissza, amit azzal tartottam meg szerdáig, hogy a pontos adatokat kijegyezzem otthon nyugodtabban.

Észrevételem:

A levelet nem Szabó írta: íratta, inkább női íráshoz hasonlít, mint férfiéhoz.²¹

[...]

Mivel az asszony kevésbeszédű, így keveset tudok gondolataiból alapozni.

Annyit jelenthetek, és érzésem az, hogy Szabó nem egyedül bujkál, és ha az igazolvány elkészül egyszerre, vagy egymás után kettő legyen fogunk. Az elgondolásom személyesen szeretném jelenteni *az eljáró elvtárssal*.

„Csanaki János” sk.

[ÁBTL 3.1.5. O-9747. 17. Gépelt egykorú másolat aláírás nélkül.]

9. Kivonat „Ravasz” fedőnevű ügynök jelentéseiből, 1957. augusztus 14.

BM Pestmegyei Rendőrfőkapitányság
Politikai Nyomozó Osztály
V. alosztály

Szigorúan titkos!

H á l ó z a t i j e l e n t é s
Budapest, 1957. augusztus 14-én

[...]²²

1957. VI. 15-én „Ravasz” fü. ügynökünk az alábbiakat jelenti:

Alulírott jelentem, hogy Szabónéval hosszabb ideig elbeszélgettem, eddig az a megállapításom, hogy férjével amióta ő kihallgatáson volt, kb. két hete, egyszer beszélt. Miszerint kivettem belőle, hogy férje igen gyenge állapotban van, hogy hol tartózkodik, azt még nem sikerült megtudni, de valószínű, hogy a községünk területén van. [...]

1957. VI. 19-én „Ravasz” fü. ügynökünk az alábbi jelentést adta:

Szabó Károly rokonai ill. feleségének nagybátyja valószínű, hogy tudnak Szabóról, mert Havasi János (Csupasz) Gyón, Malom u. 17. sz. alatti lakos kijelentette [...], hogy nem fognak a Karcsi eszén túljárni és mondott az Andri többet tud. Ennek bátyja Havasi András (Andri) ugyanott lakik és valószínű sokat tud mondani Szabó éjjeli szállásairól. Esőpusztai tanyák és Tatárszentgyörgy. Ezeket is lenyomozni. Lakos József tatárszentgyörgyi út szélén és ugyanott a többi lakosok Tatárszentgyörgyön és Esőn: Szeibert-tanya, Nagy Sándor-tanya, Zsíros János gulyás, Halász-féle major.

1957. VI. 24-én „Ravasz” fü. ügynökünk az alábbi jelentést adta:

Szabó Károlynéval két ízben elbeszélgettem és elmondja, hogy férje az utóbbi időben, amióta olyan erősen keresik, áthelyezte tartózkodási helyét a Csárdai részről Eső-pusztai részre. Elmondja, hogy eddig itt Csárdán a földeken segített dolgozni, de van Gyónon három személy, aki miatt el kellett erről menni, mert már itt rövidesen elfogták volna. Az a három személy Gatyán László, Havasi István és egy Mackó nevezetű ember. Ezeknek az üldözése miatt el kellett menni neki a falu másik részére, Tatárszentgyörgy és Eső-pusztai határban tartózkodik. Arra a kérdésre, hogy ott hogy tud megélni, mondja, bizony már három-négy hete, hogy főtt ételt evett, nem tudja, hogy van, mert azóta haza nem jön, bizonyára ott a jó ismerőseitől él és visznek neki Tatárszentgyörgyről élelmet. Többet a férjéről nem hajlandó beszélni. Erősen feltehető, hogy ott van az eső-pusztai részen ill. az erdőszélén, mert többek között ifj. Fogarasi János, azután még Péli Lajos gyóni lakosok látták ill. találkoztak vele azon a részen.

1957. VI. 28-án „Ravasz” fü. ügynökünk az alábbi jelentést adta:

Csütörtökön, 27-én találkoztam Opczki István esőpusztai lakossal és rövid érdeklődés után elmondta, hogy ő is látja Szabó Károlyt arra mászkálni, vagy ott valahol a földjén dolgozik. Még azt is meg tudta jegyezni, hogy ez még a múlt héten volt, a napot nem tudja, hogy Szabó Sinkó Pál gyóni lakos kocsjára felfeküdt és azon hazajött és a községbe[n] Szabó Károly felesége nagyanyjánál húzódik meg (özv. Havasiné Malom u. 17.) a 2. sz. Földm. Szöv. mellett. A feltűnés és az idő rövidsége miatt többet nem mondott. Szintén csüt. du. 5 óra tájban Domozi Lajos lakása udvarán láttam igen nagy beszéd közepette Lakos Pálné[t], Lakos Jánosné[t] és Domozi Lajosné[t], Lakos Pálnénál a kerékpár kormányán nagyobbfajta szatyor volt.

1957. VII. 1-én „Ravasz” fü. ügynökünk az alábbi jelentést adta:

F. hó 30-án²³ kint jártam Eső-pusztán Zsíros János ottani kint lakó gulyásnál az ellős tehenem ügyében, és elbeszélgetve mondja, hogy őnála aludt Szabó, de még a tavaszon, és hogy bajba ne kerüljön, Szabót eltávolította, és azt mondja, hogy most már nem megy oda. De szavaiból észre lehet venni, hogy nem olyan régen járt ott Szabó, mert Zsíros János vejét, Fabók Györgyöt Szabó jól ismeri, mert az is nemzetőr volt és ezáltal talán a kapcsolat fennáll közöttük. Ugyanez után egy alkalommal állapítottam meg, hogy Szabó József [sic!] (e szavak szerint) egész biztosan Frigyes-majort elhagyva az Etel-majori út mellett balról lévő erdőszélénél tartózkodik. Ezt Szlama Péterné állítja, ki szintén Esőn lakik, Tatárszentgyörgy közelében az országút mellett balról van egy kis átfolyó az út alatt. Ez elmondja még, hogy Szabót igen sokan figyelik ill. őrzik és neki minden mozzanatot jelentenek, akik ott dolgoznak az erdőben, ezek mind szentgyörgyi lakosok.

[...]

1957. VII. 5-én „Ravasz” fü. ügynökünk az alábbi jelentést adta:

F. hó 3-án özv. Harminc Jánosné aratás közben beszélte, hogy június 29-én este virrasztani volt az öreg Havasinét és ott látta Szabó Károlyt a késő esti órákban. Elmondja, hogy akkor még nem volt a halott körül senki, csak ő egyedül, megnézte és ott találkozott vele, nem igen szólt hozzá, csak Szabó azt mondta, hogy megálmodta a halálesetét és azért jött haza. A többi hozzátartozói valahol kint voltak a másik szobába[n]. Elmondja, hogy Szabó nagy bajuszt és pakonpartot visel, hogy meddig volt ott, azt nem tudja.

1957. július 12-én „Ravasz” fü. ügynök az alábbiakat jelenti:

11-én elbeszélgettem Dóri József gyóni zsidótemető melletti lakossal és hosszú beszélgetéssel elmondta, hogy ő amikor jár munkába korán még sötét szokott lenni, többször találkozott Szabóval a faluszélen és együtt haladtak ki arra Göbőjárás felé a földekre, de már kb. 2 hete nem látta. Csak az elmúlt vasárnap du. úgy fél négy óra tájban feleségét látta 2 nagy szatyorral kimenni és hazajönni arra a zsidótemető mellett azon a keskeny kocsúton.

A kiindulás 2 óra tájban volt. Én magam pedig reggel 7 óra tájban láttam Szabónét ugyanazzal a szatyorokkal [sic!] jönni hazafelé ugyanabból az irányból. Szabónénak paraszt nagykendő volt a kerékpárkormányon a szatyrok tetején, és a szemei igen ki voltak sírva. Dóri József elmondja még, hogy Szabót rendszeresen fekete dresszben, fekete smicisapkában és szürke nadrágban látta. [...]

1957. VII. 15-én „Ravasz” fü. ügynök az alábbiakat jelenti:

14-én három személlyel beszélgettem, akik a következőket mondták: Opóczky István esői lakos szerint Szabó csak ott tartózkodik azon a tájon, de őhöz nem igen jár el, esetleg ha be is megy addig megtűri, míg eszik, de azután azonnal menni kell neki.

Kérdés: Mikor járhatott Szabó ott utoljára. Elmondja, hogy amikor az eső volt, az előtt a zivatar előtt, de nem beszélt vele, mert éjjel volt és Szabó nem keltette fel, hanem csak a nyomairól állapítottam meg, hogy ott volt.

Dóri József szerint nem messze tartózkodik, ő ugyan nem látta, de van egy 13–14 éves fia és elmondta, hogy látta Szabót, ennek van két hete. Dóri szerint Szabó Sinkó Pálhoz, Sinkó Jánoshoz és ifj. H. Opóczki Pálhoz járhat el, mivel ezekkel igen jóba[n] van. Beszéltem még Bikker Jánossal, ki az erdészet kocsisa a felső erdészháznál, Bozsi nevű erdésznél. Elmondja, hogy igen, Szabó erdészruhában is járt ott az erdőben kb. 3 hétig, sokat látta, hogy az erdészruhát hol vette, azt nem tudja (vagy nem akarja) elmondani. Hogy be-e jár [sic!] az erdészlakhoz, az a szavaiból nem tűnik ki, de észre lehet venni, hogy szokott vele találkozni. De most már nem tartózkodhat ott sem, mert félnek a felelősségre vonástól.

1957. VII. 19-én „Ravasz” fü. ügynök az alábbiakat jelenti:

F. hó 18-án kint jártam a Frigyes-major, Etel-major és esőpusztai részen, miközben több személlyel elbeszélgettem és amint Etel-majorhoz érve ott Lengyel László mezőőr és gulyás elmondja, hogy 17-én estefelé egy előtte ismeretlen személy haladt el a kút mellett és a lakása felé tart, a lakás és a kút kb. 150 méterre van egymástól. Az illető a kútnál nem ivott, hanem beszólt Lengyelnek, hogy adjon neki egy bögre vizet, Lengyel adott neki, közben megjegyzi neki, hogy nem tudott a kútnál inni? Az illető erre egy szót sem szólt, hanem arra a kérdésre, hogy hová megy, azt mondta, hogy Szentgyörgyre, az illető elindult. Az ismeretlen egyén vállán rossz kenyértarisznya, rossz kapa és fején fekete kalap, a személyleírásra megegyezett Szabóéval. Opóczki István esői lakos is elmondja, hogy ő megüzenete Szabónak, hogy ne járjon hozzá, mert számára veszélyes lehet. De azt is mondja, hogy egy rövid időre azért bemehetne hozzá legalább addig, míg alszik, de mostanában már nem megy oda. A régebbi beszélgetésük Szabóval, hogy ő megy Hernád ...²⁴ Tatárszentgyörgy, Ladánybene és környékbeli községekbe és így telik majd az ideje.

1957. VII. 21-én „Ravasz” fü. ügynök az alábbiakat jelenti:

21-én Opóczki István esői lakos mondja, hogy Miklós nevű legényfia beszélt több Frigyes-majori fiatalemberrel, és bizonyították, hogy az a tasla-kalapos ember, aki Etel-majorban járt, az valóban Szabó volt. Szabóné egy disznót vitt az Állatforgalmiba Dabasra, Horváth István néven adta be.

[...]

„Ravasz” sk.

Böszörményi Mihály
rny. szds.
alosztályvezető

Tóth István
rny. fhdgy.
op. tiszt

[ÁBTL 3.1.5. O-9747. 20–23. Gépelt eredeti Tóth István aláírásával.]

10. „Bujdosó” fedőnevű ügynök jelentése, 1957. augusztus 16.

BM Pestmegyei Rendőrfőkapitányság
Dabasi Járási Rendőrkapitánysága

„Szigorúan titkos”

Adta: „Bujdosó”
Vette: Espár Ferenc r. törm.
Idő: 1957. augusztus 15.

J e l e n t é s
Dabas, 1957. augusztus 16.

Bujdosó ügynökünk írásban az alábbiakat jelentette:
[...]²⁵

Szabóval kapcsolatban elmondta Szabóné, hogy félig készen van az igazolvány a „Pista bácsinál”, de még a munkakönyv sincsen, azonban már ezt is elindította „Pista bácsi”. Dunántúlra megy valahová Szabó valami állami gazdaságban [sic!], mint szakmunkás. Elmondta Szabóné, hogy ott nem messze van a határ, ott majd könnyen átjártssza a „Pista bácsi” a Szabót. Elmondotta még, hogy valami szakmunkás igazolást is kell a „Pista bácsinak” megszerezni. Szabóné találkozója a „Pista bácsival” hétfőn du. lesz és akkor meg fogják megbeszélni, hogy hol lesz a találkozó, és elmondotta, hogy „Pista bácsi” összehozza őt az ottani agronómussal nagyobb ismeretség, hogy több legyen a bizalom. Szabóné minden bizalmát a „Pista bácsiba[n]” látja, mert úgy véli, hogy nem kommunista és bíz benne.

Szabóné közli velem, hogy Szabó azt írja, hogy sürgesse a dolgot, mert ő nem akar úgy jární, mint a Lakos,²⁶ és szeretne elmenni erről a tájról, hogy a nyomozók csak hagy keressék őt itt, és ő már máshol van, és mondta Szabóné, ha kész lesz minden, akkor megmondja, hogy hol lesz a „Pista bácsi” és a Szabó találkozója, Gyón[on], vagy Tatárszentgyörgyön lesz.

„Bujdosó”

Ügynökünk szóban elmondta még, hogy Szabóné kérdezte tőle, hogy nem-e lehetne ügynökünk édesapjánál megszervezni „Pista bácsi” és férje találkoztját. Ügynökünk erre mondta, hogy lehet róla szó, de majd meg kell beszélünk részletesen.

Szabóné elmondja, hogy többször találkozik Havasi Andrással, azonban konkrétan nem beszél arról, hogy férje és közötté Havasi az összekötő. Szabóné arról sem beszél, hogy férjével találkozik-e vagy se, a kapcsolat azonban megvan férje és közötté közvetlen, vagy közvetett úton lehet. A férje állandóan tájékozódva van a személy[i] igazolvány ügyben tett intézkedésekről és egyéb kérdésekben is.

„Bujdosó”

Kiértékelés: [...] Az ügynök jelentéséből az tűnik ki, hogy Szabóné ügynökünkkel szemben elég bizalmas, mert tájékoztatja a személyi igazolvány ügyben és kikérte véleményét abban is, hol lenne jó megszervezni „Pista bácsi” és férje közt a találkoztót, illetve a személyi igazolvány átadását.

Megjegyzés: Az ügynök a feladatát 100%-ig nem hajtotta végre, mivel Havasi Andrással és Sinkó Pállal a kapcsolatot nem vette fel. Elmondása szerint nem volt ideje, hogy velük beszélgessen. [...]

Feladat: Az ügynök feladatul kapta, hogy tartsa a kapcsolatot továbbra is Szabónéval, de feltűnően ne érdeklődjön, nehogy gyanúba merüljön személye. Lehetőség szerint figyelje meg Havasi András és Sinkó Pálnak Szabónéval, illetve férjével való kapcsolatát.

Amennyiben a megbeszélte találkozótól rendkívüli eset történne, amely feltétlenül szükséges részünkre, hogy tájékoztasson, a kapcsolatot úgy vesszük fel, hogy ügynökünk motorral párszor elhalad a kapitányság előtt, mely azt jelenti, hogy soron kívül, illetve rendkívüli találkozót kér a megbeszélte helyen.

Espár Ferenc
r. törm.

Juhász István
r. hdgy.

[ÁBTL 3.1.5. O-9747. 25-26. Gépelt másodlat Espár Ferenc és Juhász István aláírásával.]

11. „Csanaki János” fedőnevű ügynök jelentése, 1957. augusztus 16.

BM Pestmegyei Rendőrfőkapitányság
Politikai Nyomozó Osztály
II. alosztály

Szigorúan titkos!

Adta: „Csanaki”
Vette: Böszörményi rny. szds.
Idő: 1957. augusztus 15.

Hálózati jelentés
Budapest, 1957. augusztus 16-án.

1957. augusztus 14-én a megbeszélés értelmében regg[el] 7 órakor találkoztam a P[est]erzsébeti csarnok galériáján Szabó K[ároly]néval, aki ott túró, tejfelt, tojást árusított.

Rövid üdvözlések után együtt elmentünk a piactér hátsó részén elfekvő parkba, ahol egy alkalmas padon leültünk. Szabóné megörvendett az igazolványnak, csak a bélyeget sajnálta, hogy még nincs benne. Mikor megnyugtattam, hogy du. 2 órakor meglesz, nagyon jó kedve támadt.

500, azaz ötszáz forintot fizetett le a kontó, és ha kész a papír, a többit. Már a padon megbeszéltem a tehenészetben való elhelyezkedését, és olyan szavakkal ecseteltem a képességeimet és irántuk való szimpátiámat, hogy az asszony rögtön bizalmasabb lett. Elmondotta, hogy férje Kunszentmiklóson tartózkodik, velem szeretne ott találkozni, ha mód lenne rá. Jó pénzért mért ne? Végre megalkudtunk, fizet 200 F[t] útiköltséget, és leutazom.

Du. 2 órakor találkoztunk – 1957. augusztus 14-én du. 2 óra 5 perckor jött élelmiszert vásárolva Szabóné (az éjjel-nappali üzlet).

Beültünk a Sörszatórium egyik boxába, ahol a következőkben állapotunk meg: végérvényesen adott 100, azaz száz forint útiköltséget, és utazok szombat reggel Kunszentmiklósról, ahol a vásártéren fog várni ura engem – egy zöldes vászon ruhában. Én barna ingben, vászon nadrágban, kék sapkában megyek az állomás felől – 3 km gyalog a célig. A 600 Ft hátralékot – hogy Szabóné ne izguljon – férje fizeti ki ott a helyszínen kezeimhez.

Ezt az engedményt a bizalomért tettem: és igen bevált.

Ott fogok én férjével beszélni és megállapodunk a dunántúli elhelyezkedése ügyében – azonnal.

Szabóné felkért, hogy azonnal adjak fel egy táviratot, ha elindultunk férjével – a távirat szövege a következő. Cím özv. Havasi Ferencné Gyón – Nem tudok jönni. Katus. Ha ő ezt megkapja, megnyugodott. Megkérdezte, hogy ő rá Kunszentmiklóson van-e szükség, mire nemmel válaszoltam. Megmondottam, hogy bízhatnak bennem, mint saját apjukban, amit el is hitt nekem. Az igazolványt azért nem adom ki, nehogy valami baj legyen velem, és különben pénteken a munkakönyv kiállításához kell nekem.

Rövidesen elváltunk, mivel neki indult a vonatja. Mikor a buszon voltam, újból találkoztam, mikor sűgva megismételve, a Lackónénak azt fogja mondani, hogy nem csináltam semmit az ügyben, Szabóné. A buszon rajta volt egy elvtárs, sötétszürke zakóban, kalap nélkül, kissé kopaszodó fejjel. Szabóné a nyugatinál szállott le.

A vendéglői beszélgetés közben megkérdezte, hogy merre van Mosonmagyaróvár a munkahelyétől. Megbiztattam, hogy nem messze, sőt inkább közelben. Továbbá megkérdezte, hogy mondjam már meg a nevemet, mert nagyon megszerettek és bíznak bennem, ill. rám bízva az urát. Bemondtam: Dr. Nagy István volt ügyvéd vagyok – régen még nagyobb úr!

„Csanaki János” sk.

[ÁBTL 3.1.5. O-9747. 27. Gépelt egykorú másolat aláírás nélkül.]

12. „Csanaki János” fedőnevű ügynök jelentése, 1957. augusztus 21.

BM Pestmegyei Rendőrfőkapitányság
Politikai Nyomozó Osztály
II. alosztály

Szigorúan titkos!

Adta: „Csanaki”
Vette: Böszörmény[i] Mihály szds.
Idő: 1957. augusztus 18.

H á l ó z a t i j e l e n t é s
Budapest, 1957. augusztus 21-én.

Jelentem, hogy az utasítás szerint mindent pontosan betartva 1957. augusztus 17-én de. 9,40[-kor] Kunszentmiklóásra értem.

10,16 h-kor a vásártéren sétálgattam. 10,30 órakor egy kerékpáros, 40-45 év körüli paraszt kinézésű egyén bekarikázott a vásártérre és engem körülbiciklizve, nagy kanyarral. A cédulaházzal szemben lévő cserepes ház irányából integetve, hogy jöhet! – integetett.

Az intésre nem jött ki senki. Így a kerékpárt odatámasztotta a ház falához és bement oda.

20 perc múlva a házból kijött Szabó felém tartva, akit azonnal felösmertem. Figyelmeztettem, hogy azonnal menni kell, mivel nem érjük el a győri vonatot. Útközben leültünk, átvette az igazolványát és kifizette a hátralékos 500 Ft-t, 100 Ft-t útiköltségre adott, melyből részére és magamnak a jegyet váltottam. A kerékpáros férfi folyton előttünk karikázott. Fedezve az útvonalat. Mikor megkérdeztem Szabót, hogy ösmeri-e, nemmel felelt. Szabó nem akart az állomásra jönni, inkább Cece felé javasolta, hogy gyalogoljunk el.

Elmondotta, hogy Gyónról gyalogolt 25 km-t. Elmondotta, hogy a legtöbbet Gyónon tartózkodott, a rendőrök nem látták meg, ill. nem fogták el őt soha. A nép teljes

egészben bújtatta és nem árulta el. [...] ²⁷ Elmondotta, hogy csak azt várják, hogy a kukoricát letörjék, máris 20.000 Ft-t hoznának nekem, hogy a feleségét, fiút és őt átsegíteném Ausztriába. Mindent lassan eladnak feltűnés nélkül, csak a házat nem, nehogy feltűnjék az ávósoknak.

Továbbá felkért, hogy feleségével tartsam az érintkezést, és rajtam keresztül kapjon ő még pénzt. Továbbá elmondotta, hogy feleségén keresztül megösmérem Harkányból Kaldenecker nevű barátjával [sic!], aki 3 hónapja internálóban van, és onnét megszöktetik, és annak is igazolványt kellene csinálni, hogy együtt disszidáljanak. Ha belekapcsolódom ezen dolgokba, 30 ezer forintot fizetnek nekem Kaldenecker hozzátartozói.

Továbbá Lakosné sógornőjének is kellene valami papír, ott is leesnék 20.000 Ft részemre. A legjobban szeretné, ha a Kaldenecker barátját szabaddá tenni, hogy együtt szökhessenek meg Ausztriába. A vonaton többször idegeskedett, de mindig lecsillapítottam, és öntöttem belé a bátorságot. Mikor Pest felé közeledtünk, kijelentette, hogy ő Soroksáron leszáll, és kimegy Pestszentlőrincre anyjához estig, míg tovább utazunk.

Egy ilyen cédula maradt a zsebében, melyre az elmaradt találkozó fel lett írva. Az igazolvány is nála maradt a hátsó zsebében.

„Csanaki János” sk.

U. i. Sokat beszélt a jelenlegi tanácselnökről, akivel közösen loptak. De ő azért nem árulja el.

Pedig megérdemli, mert most nem állott melléje.

A táviratot feladtam Havasinének Gyónra.

„Csanaki János” sk.

[ÁBTL 3.1.5. O-9747. 28–29. Gépelt egykorú másolat aláírás nélkül.]

13. Jelentés a D. Szabó Károly és Lakos János ügyében foglalkoztatott hálózati személyekről, 1957. augusztus 23.

BM Pestmegyei Rendőrfőkapitányság
Dabasi Járási Rendőrkapitánysága

Tárgy: Szabó Károly és Lakos János ügyében
foglalkoztatott személyekről jelentés

BM Pestmegyei Rendőrfőkapitányság
Politikai Osztályának

Budapest

Jelentem, hogy Szabó Károly és Lakos János illegalitásba[n] volt személyek felkutatásában több személlyel foglalkoztunk, illetve mint hálózati személyek voltak foglalkoztatva. ²⁸ A munka megkezdésekor több személlyel foglalkoztunk, akik a munka utóbbi részében foglalkoztatva nem voltak, mert ahogy közeledtünk a fent említett személyekhez és újabb megfelelőbb emberekre találtunk, így mindég kiestek azok, akiknek a hírszerző lehetőségük elveszett, illetve megszűnt. A legaktívabbak és akik az ügy befejezéséig a legtöbb segítséget adták, az alábbi személyek: ²⁹

[...] „Ravasz” fedőnéven volt foglalkoztatva. Úgy Szabó, mint Lakos felkutatásában komoly segítséget nyújtott a terület megismerésében, a fenti személyek és környezetük tanulmányozásában is. A feladatát minden esetben legjobb tudása szerint végrehajtotta és készségesen segített. Bár a teljes bizalmat megszerezni nem tudta, az érdekelt

személyek hozzátartozóival megnyerni, ennek ellenére komoly segítséget nyújtott. Bábel részt vett az ellenforradalomban, illetve mint nemzetőr teljesített szolgálatot. Az ellenforradalomban komolyabb tevékenységet nem fejtett ki, mint volt csendőr tartja a kapcsolatot a községben élő csendőrökkel és jobboldali elemekkel, így alkalmas lenne a községben felderítő munka végzésére. Hivatalosan beszerelve nem lett, csak a Szabó ügyben lett foglalkoztatva.

[...]

Nevezett „Bujdosó” fedőnéven volt foglalkoztatva, beszerzése alkalmoszerűen történt, Szabó Károly ügyében. Feltételezésem szerint a munkát azért vállalta készségesen, mert férje ellenforradalmi tevékenységből kifolyólag 5 évi börtönbüntetést kapott, és ebből kifolyólag bizonyos fokú bosszú késztette arra, hogy a még kint lévő ellenforradalmi tevékenységet kifejtő személyek kézre kerítésében nekünk segítséget nyújtson. A feladatot szívesen vállalta és azt majdnem minden esetben 100%-ig végre is hajtotta. Szoros kapcsolatban állt Szabó Károlynéval és Lakos Jánosnéval, akinek a férjeik illegalitásban éltek. Lakos Jánost majdnem 100%-ig őrajta keresztül sikerült elfogni. Egyébként Lakos Jánosné neki sógornője. A munkája során dekonspirációt nem tapasztaltunk, azonban utólagosan szereztünk tudomást arról, amit Szabó Károly vallott, hogy többször Szabó ügynökünkönél tartózkodott, amit ügynökünk nem jelentett, csak egy esetben. [...] Egyébként az egyes kombinációkat, melyeket alkalmaztunk az ügyben ügynökünkön keresztül, jól oldotta meg a feladatát minden esetben, vagyis dekonspiráció egy esetben sem történt ő általa. Nevezett Gyón községben széles körű kapcsolatokkal rendelkezik, mindenkinek a bizalmát élvezzi, amennyiben különösebb akadály nem lesz, továbbra is foglalkoztatni lehet, mint hálózati személyt.³⁰

Dabas, 1957. augusztus 23.

Juhász István rny. hdgy.

[ÁBTL 3.1.5. O-9747. 34/15. Géppel írt eredeti Juhász István aláírásával.]

14. Összefoglaló jelentés D. Szabó Károly ügyében, 1957. szeptember 11.

BM Pestmegyei Rendőrfőkapitányság
Politikai Nyomozó Osztály
V. alosztály

Szigorúan titkos!

Tárgy: Szabó Károly ügyében
összefoglaló

J e l e n t é s

B[uda]pest, 1957. szeptember 11-én.

1957. június 1-én nyitottunk körözési dossziét Szabó Károly gyóni lakos ügyében. Nevezett az ellenforradalom idején a Gyón községi Nemzeti Bizottmány elnöke volt. Ebben a minőségben több törvénytelen intézkedés megszervezésében és végrehajtásában vett részt. Így pártfunkcionáriusok, államvédelmi beosztottak őrizetbe vétele, házkutatások stb. megtartása.

Az ellenforr. szétverése után Biksa Miklós elvtárs a Dabasi Járási Pártbizottság titkára azzal ment ki Gyón községbe, hogy visszaállítsa az úgynevezett Nemzeti Bizottmány által jogaitól megfosztott tanács[i] apparátust funkciójába. Szabó Károly erről már előzőleg tudomást szerzett és annak érdekében, hogy saját elnöki megbízatását megvédje, megszervezte a község ellenforradalmár elemeit Biksa elvtárs ártalmatlanná tételére.

1957. december 10-én Szabó Károly és társai által provokált vita után Harminc István, Lakos János és Pál, Kövecses Imre³¹ és más ellenforradalmárok megtámadták és meggyilkolták Biksza elvtársat. Szabó Károly a felelősségre vonás elől illegalitásba menekült.

Szabó Károly elfogása érdekében részletes felderítést végeztünk lakóhelyén és környékén, rokonai, barátai és egyéb kapcsolatai feltérképezése érdekében. Adatokat kaptunk ugyancsak arról, hogy nem hagyta el az ország területét, hanem továbbra is Gyón községben és környékén bujkált. Feltehető tartózkodási helyei figyelemmel való kísérését hálózati úton és hivatalos kapcsolatok felhasználásával, valamint egyes esetekben figyelő-csoport kiküldésével szerveztük meg. Tartózkodási helyeinek figyelése céljából 11 beszervezést hajtottunk végre.

Szabó körözési ügyében beszervezett hálózat jelentései alapján több ízben tettünk kísérletet nyílt akciókkal kézre kerítésére. Ezek az akciók azonban nem vezettek eredményre, minthogy a beérkezett jelentések a terület sajátosságai miatt nehézkes kapcsolattartás során legtöbbször már csak aktualitását veszett jelzéseket kaptunk.

Legutóbb pl. „Bujdosó” ügynök adott arról jelentést, hogy július 29-én hajnalban nála járt Szabó [...]. Újabb találkozókat augusztus 3-án éjjelre beszéltek meg, „Bujdosó” tanyai lakásán. Ezt a találkozót operatív munkásokból összeállított figyelő csoporttal ellenőriztük, azonban ez az akció sem vezetett eredményre, mert Szabó nem jelent meg a megígért napon.

Mivel a felkutatás a fentebb vázolt módon nem vezetett eredményre, az ügyben foglalkoztatott hálózat további irányítása mellett ügynöki kombinációt dolgoztunk ki. Az eddigi nyílt jellegű akciókat leállítottuk, annál is inkább, mivel jelentést kaptunk arról, hogy Szabó elhatározta, hogy kiszökik az országból.

„Bujdosó” ügynök jelentett, hogy Szabó Károly arról beszélt neki, hogy szeretne egy hamisított személyi igazolványt szerezni, amellyel biztonságosabban mozoghat az országban. Ezt a lehetőséget használtuk fel a kombináció végrehajtásánál. „Bujdosó” utasításunkra elmondta Szabó Károly feleségének, hogy tud egy olyan embert, aki jó pénzért tud személyi igazolványt szerezni. Szabóné kapott ezen az alkalmon és kérte „Bujdosó”-t, küldje el hozzá ezt az embert. Ilyen módon vezettük be a II. alosztály³² által foglalkoztatott „Csanaki” ügynököt, aki megegyezett Szabónéval, hogy megszerzi az igazolványt. Szabóné és „Csanaki” ebben az ügyben többször is találkoztak a pesterzsébeti piacon, de „Csanaki” addig „nem szerezte meg az igazolványt”, amíg Szabóval személyesen nem találkozott. Ennek szükségességét az ügynök legendája nyomán Szabóné magáévá tette, ezért vállalta, hogy közvetít férje és „Csanaki” találkozásának létrehozása érdekében.

Ez a találkozó, amelyet Szabóné közvetített, és amelyből „Bujdosót” már teljesen kihagytuk, augusztus 17-én de. 10 órakor Kunszentmiklós községben jött létre. Szabó kívánságára utazott le „Csanaki” Kunszentmiklóásra, mivel ebben a községben egyikőjüket sem ismerik. Előzőleg szemrevételeztük a Szabó által megjelölt találkozóhelyet, a kunszentmiklói vásárteret, de megállapítottuk, hogy itt dekonspirációs veszély nélkül nem lehet végrehajtani az őrizetbe vételt.³³ Így arra adtunk utasítást „Csanakinak”, hogy adja át az igazolványt Szabó Károlynak, de csak abban az esetben, ha együtt utaznak vissza Budapestre és Budapesten át Győr környékére. Azért választottuk ezt a megoldást, mert Szabó feleségén keresztül arra kérte ügynökünket, segítse őt a nyugati határ közelébe valamilyen álláshoz.

„Csanaki” utasításunkat végrehajtotta pontosan. Szabó vele együtt szállt fel a vonatra, amelyen figyelő-csoport kísérté B[uda]pestig, a Keleti pu.-on pedig az őrizetbe vételt feltűnés nélkül végrehajtottuk, hogy „Csanaki” lehetőséget kapott arra, hogy eltűnjön. Az ügynök kivonásával kapcsolatban különösebb kombináció kidolgozására nem volt

szükség, hiszen sem Szabó, sem felesége nem ismerték és nem ismerik név szerint „Csanaki”-t, mindössze annyit tudnak róla, hogy „Pista bácsinak” hívják és valami ügyvéd.

Fentiek alapján Szabó Károly ügyében a nyomozást befejeztük, kérem a körözési dossziéjának lezárását engedélyezni.

Böszörményi Mihály
rny. szds.
alosztályvezető

Engedélyezem:

Havasi László
rny. őrgy.
osztályvezető.

[ÁBTL 3.1.5. O-9747. 35–36. Gépelt eredeti Böszörményi Mihály és az osztályvezető-helyettes olvashatatlan aláírásával.]

- ¹ Pest Megyei Levéltár (továbbiakban PML) XXV. 2. b. Pest Megyei Bíróság (továbbiakban PMB) büntető ügyek. B. 154/1957. Balla Pál és társai pere. 20-184. sz. vizsgálati dosszié, 206–211. Bobák István tanúkihallgatási jegyzőkönyv, 1957. január. 11. A Dabasi Járási Tanács VB 94-5/1956. számú, 1956. december 5-én kelt leirata: uo. 212.
- ² ÁBTL 3.1.9. V-144083/2. 63-65. Zsitva András tanúkihallgatási jegyzőkönyve, 1957. április 24.
- ³ A körözési vagy K-dossziét 1950-től vezették az államvédelmi majd az állambiztonsági szervek olyan személyekről, akik politikai bűncselekményt követtek el, és megszöktek a letartóztatás elől, vagy kivonták magukat a bizalmas nyomozás alól. A lezárása és irattárba kerülése után mint operatív dosszié O számot kapott. L. Petrikné Vámos Ida: Iratok a Történelmi Hivatalban. In: *Trezor 1. A Történelmi Hivatal Évkönyve 1999*. Szerk. Gyarmati György. Budapest, Történelmi Hivatal, 1999. 53.
- ⁴ Dormányt Lakos Jánossal együtt 1957. június 11-én tartóztatták le: ÁBTL 3.1.9. V-144083/1. 128–129. Határozat Dormány Pál letartóztatásának elrendeléséről, 1957. július 13.
- ⁵ PML XXV. 2. b. PMB büntető ügyek. B. 236/1958. D. Szabó Károly és társai pere. 20-5641/57. sz. vizsgálati dosszié, 32–34. D. Szabó Károly kézzel írt önvallomása, dátum nélkül.
- ⁶ A levél fotómásolata megtalálható a dossziében: ÁBTL 3.1.5. O-9747, 34/12–13.
- ⁷ PML XXV. 2. b. PMB büntető ügyek. B. 236/1958. D. Szabó Károly és társai pere. 20-5641/57. sz. vizsgálati dosszié, 9-12. D. Szabó Károly kihallgatási jegyzőkönyve, 1957. augusztus 22.
- ⁸ PML XXV. 2. b. PMB büntető ügyek. B. 236/1958. D. Szabó Károly és társai pere. 20-5641/57. sz. vizsgálati dosszié, 32-34. D. Szabó Károly kézzel írt önvallomása, dátum nélkül.
- ⁹ Kádár beszédét idézi Böör László: *Adatok az '56-os forradalom Pest megyei történetéhez*. Budapest, TIT Teleki László Ismeretterjesztő Egyesület, 1997. 59.
- ¹⁰ PML XXV. 2. b. PMB büntető ügyek. B. 154/1957. Balla Pál és társai pere.
- ¹¹ PML XXV. 2. b. PMB büntető ügyek. NB. 917/1957. Harmincz István és társai pere.
- ¹² PML XXV. 2. b. PMB büntető ügyek. B. 1308/1957. Kalmár László és társai pere.
- ¹³ PML XXV. 2. b. PMB büntető ügyek. NB. 236/1958. D: Szabó Károly és társai pere.
- ¹⁴ D. Szabó Károly édesanyjának a neve a legkülönbözőbb változatokban szerepel az iratokban.
- ¹⁵ Helyesen: Harmincz.
- ¹⁶ Esőpuszta – korábban Alsóessőpuszta – Tatárszentgyörgy külterületén található. Neve a legkülönbözőbb formákban fordul elő a dokumentumokban.
- ¹⁷ Az eredetiben is kipontozva.
- ¹⁸ Az eredetiben is kipontozva.
- ¹⁹ Anonimizálva.
- ²⁰ Anonimizálva.
- ²¹ Az említett levél fotómásolata: ÁBTL 3.1.5. O-9747, 34/12–13.
- ²² A kivonatos jelentés néhány, lényeges információt nem tartalmazó részének közlésétől eltekintek.
- ²³ Értelemszerűen június 30-án.
- ²⁴ Az eredetiben is kipontozva.
- ²⁵ A jelentés más tárgyra vonatkozó részét, valamint a tartólistát ezzel kapcsolatos értékelését és megjegyzéseit nem közlöm.
- ²⁶ Lakos Jánost egy hónappal korábban fogták el, erre utalhatott D. Szabó.
- ²⁷ Anonimizálva.
- ²⁸ Az O-9747 számú dosszié több ügynök beszerkezési nyilatkozatát is tartalmazza, ami arra utal, hogy ezeket a személyeket kizárólag D. Szabó Károly ügyével kapcsolatban foglalkoztatták,
- ²⁹ A személyes adatok, köztük a nevek közlésétől a jelen forrásközlés keretei között eltekintek.
- ³⁰ A Történelmi Levéltárban található hálózati nyilvántartásokban nem szerepel, így feltehetően további foglalkoztatásától elálltak.
- ³¹ Helyesen: Kövecses Ferenc.
- ³² A Pest Megyei Rendőr-főkapitányság Politikai Nyomozó Osztályának II. alosztályáról van szó.
- ³³ A kunszentmiklósi vásártérről és környékéről helyszínrajzot is készítettek, amelyet a körözési dossziéhoz csatoltak: ÁBTL 3.1.5. O-9747, 34/2.